

Asia: VN/24437/2024

Lausuntopyyntö metsätalouden tulospäristeiset tuet -työryhmän muistiosta

1. Yleinen palaute työryhmän muistiosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

BSAG (Elävä Itämeri säätiö) kiittää mahdollisuudesta lausua metsätalouden tulospäristeiset tuet -työryhmän muistiosta. BSAG:n päätavoitteena on parantaa Itämeren ja sen valuma-alueen vesistöjen tilaa. Pureudumme varsinaisiin juurisyihin ja kehitämme sekä jalkautamme parhaita tutkimuksiin perustuvia käytäntöjä, joilla elinkeinojen toimintaedellytykset säilyvät tai paranevat negatiivisten vesistö-, monimuotoisuus- ja ilmastovaikutusten pienentyessä. BSAG osallistui tulospäristeisia tukia koskevaan työpajaan liittyen suojavyöhykkeiden tukiin, mutta lausuntomme koskee myös muita tukimuotoja.

Yleisesti pidämme tulospäristeisiin tukiin siirtymistä välttämättömänä ja myös maanomistajien kannalta erittäin hyvänä. Raportissa mainitaan, että ”julkisen talouden kasvava kestävyysvaje korostaa julkisen rahoituksen vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden parantamista ja myös valtiontalouden tarkastusvirasto on suosituksessaan nostanut esille muun muassa kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämisen sekä tulospäristeisten korvausmallien selvittämisen”. Lisäksi todetaan, että ”metsänomistaja 2020-tutkimuksen mukaan jopa noin puolet metsänomistajista on kiinnostunut hyödyntämään metsiään taloudellisesti myymällä ekosysteemipalveluita hiilensidontapalveluina tai perustamalla pysyvän yksityisen suojelualueen”. Tämä lähtökohta ei kuitenkaan ole riittävästi ohjannut tulospäristeistä tukien kehittämistyötä, ja esitys rajautuu vain muutamaan tukimuotoon. Työryhmä esittää pilotoitaviksi tuiksi taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korottamista lehtipuun osuuden perusteella, suojavyöhykkeiden jättämistä arvokkaiden virtavesien varrelle, soiden aktiivista ennallistamista ja lehtojen luonnonhoitoa.

Valtion varoilla tehtävien toimenpiteiden tulee olla tehokkaita ja monihyötyisiä. Pilotoitavia tukimuotoja tulisi merkittävästi laajentaa toimenpiteisiin, joilla on suurin merkitys metsien monimuotoisuuden, vesistöjen ja ilmastotavoitteiden kannalta. Moni vaikuttavuudeltaan ja yhteiskunnallisilta hyödyiltään merkittävä tukimuoto on jäänyt ehdotuksen ulkopuolelle. Pilotoinnin ulkopuolelle on jätetty ekologista ja ilmastokestävyyttä edistäviä merkittäviä toimenpiteitä, kuten

kiertoajan pidentäminen, palojatkumoiden edistäminen, kosteikkojen perustaminen sekä tuki säästöpuiden jättämiselle. Viimeisimmässä metsätiedepaneelin kyselyssä kansa on ilmaissut tahtonsa hakkuiden vähentämiselle (Metsät tärkeä teema kuntavaaleissa – kansalaiset arvostavat metsien kestäväää käyttöä, virkistystä ja luonnon monimuotoisuutta - ePressi).

Muistiosta ei löydy kattavia perusteluja sille, miksi juuri esitettyihin ehdotuksiin on päädytty. Esityksessä mainitaan, että ehdotetut pilottikohteet toteuttaisivat kansallisen metsästrategia 2035 tavoitteita ja tukisivat ennallistamisasetuksen toimeenpanemiseksi tarpeellisten työvälineiden kehittämistä. Päätöksiä tulisi tehdä muidenkin kansallisten tavoitteiden näkökulmasta. Kun tällaisia tukimuotoja harkitaan, tulee ehdottomasti etusijalla olla monihyötyiset toimet. Ilmasto- ja monimuotoisuushyödyt kiertoaikojen pidentämisestä sekä säästöpuista olisivat ilmeiset. Kosteikot ovat metsätaloudessa tällä hetkellä oikeastaan ainoa tehokas vesiensuojelutoimenpide, jolla on myös monimuotoisuusvaikutuksia. Vesiensuojelun merkitys korostuu, kun hakkuut siirtyvät entistä enemmän turvemaille. Tarvitaan myös uudenlaisia tukimuotoja turvemetsien vesitalouden hallintaan. Näitä ei ole esityksessä lainkaan.

Jos ja kun tulosperusteisiin tukiin pitää siirtyä, on tärkeää korostaa muutamaa edellytystä. Tulosperusteisten tukien tulee olla

- hyvin todennettavissa selkein ja tutkimusperusteisin mittarein
- todennetusti lisäisiä
- hyvin kokonaisuuteen yhteensovitettuja

Tuet eivät saa sisältää piilotettuja elementtejä jollekin toiminnalle, kuten ne ovat tähän saakka sisältäneet (esim. työllisyystuki – työllisyyttä tulee tukea muin tavoin, ei piilotuksena ympäristötuen kautta). Ei myöskään tulisi asettaa pysyvämpien mekanismien ja keinojen edistymisen esteeksi, mitä onkin analysoitu esityksessä.

Nykyisissä METKA-tuissa on paljon sellaisia elementtejä, joiden olemassaoloa voi nykymaailmassa argumentoidusti kyseenalaistaa. Rahan puute tulosperusteisten tukien käyttöönotossa ratkeaisi osin uudistamalla koko tukisysteemi tulosperusteiseksi ja kustannustehokkaaksi.

Keskeisin este ympäristöasioiden edistymiselle on niiden edistämisen heikot resurssit. Metsänomistajat ovat aika heikosti tietoisia tällaisista vaihtoehtoista. Metsäkeskuksen resursseja on pienennetty erityisesti luontoasioiden hoidon osalta. On tarve varmistaa, että resurssit ovat riittävät. Resursseja voidaan kohdentaa olemassa olevissa organisaatioissa myös toisin, siten että metsätalouden kokonaiskestävyys tulee merkittävästi nykyistä paremmin varmistettua.

Tarkempia huomioita asiakirjan taustatieto-osioon tiedon oikeellisuuden osalta.

4.1. Metsäsertifiointi

BSAG haluaa tuoda esille dokumentissa esitetyt sanalliset arviot sertifikaateista. Sertifikaatit ovat periaatteessa erittäin hyvä ja tarpeellinen lisä vesiensuojeluun, koska ne tekevät vesiensuojelukeinot periaatteellisella tasolla tunnetuksi isolle joukolla metsänomistajia. Niiden noudattamisessa on kuitenkin puutteita ja asiakirjassa on tehty oletuksia niiden tehokkuudesta, sekä virhepäätelmiä niiden vaikutuksesta. Vaatimusten tiukentuminen sertifikaatin kriteereissä ei vielä käytännössä tarkoita, että kriteereitä noudatettaisiin. Tästä on myös tutkittua tietoa (Punntila P., Piironen T. et al. (2024) PEFC- ja FSC-metsäsertifiointistandardien vertailu sekä ekologinen vaikuttavuus lainsäädännön ja tutkimustiedon valossa). Lainsäädännön ja tukijärjestelmien valmistelussa tuleekin ottaa huomioon riippumattomien tahojen tekemät tutkimukset sertifikaattien noudattamisesta, eikä alan omia tai sertifikaatin laadinnassa tiiviisti mukana olleiden tahojen tekemiä oletuksiin perustuvia selvityksiä.

Lisäksi tulisi olla tarkkana siitä, miten sertifikaatit ovat todellisuudessa muuttuneet. Dokumentissa todetaan, että ”vesistöjen varsille jätettävien suojavyöhykkeiden vaatimusta tiukennettiin ja suojavyöhykkeiden leveyden tulee olla jatkossa viiden metrin sijasta kymmenen metriä”. Ero aiempaan standardiin ei suojavyöhykkeen osalta ole noin suuri. Nykyisessä ja vanhassa standardissa siis molemmissa tavoitellaan yli viiden metrin levyistä suojakaistaa vesistöille. Aiemmassa standardissa vaatimuksena oli minimissään viiden metrin leveys. Nyt vaatimuksena on edelleen minimissään viiden metrin leveys, mutta keskimäärin leveyden tulee olla yli kymmenen metriä. Lisäksi kyse on vain standardin minimirajasta, eli se kertoo vain, milloin kriteeriä on rikottu. Tarkoituksena on jättää leveämpi suojavyöhyke. Koska kriteerin noudattamatta jättämisestä ei seuraa sanktioita, on hyvin yleistä, ettei suojavyöhykekriteeri käytännössä maastossa toteudu. Lisäksi leveyden mittaustapaa ei ole määritelty, ja vaatimus on muiltakin osin epämääräinen. Lisäksi standardissa suojavyöhykkeelle jätettävästä puustosta ei ole selkeitä vaatimuksia. Haluamme siis korostaa, että ei voida olettaa, että merkittävä määrä suojavyöhykkeistä siirtyisi jatkuvan kasvatuksen kaltaiseksi erityisesti, kun tiedossa on, miten heikolla tasolla sertifikaatin noudattaminen tutkimusten mukaan todellisuudessa on.

Kestävää metsänhoitoa tai tukijärjestelmää ei voi rakentaa oletusten varaan. Suomessa metsätalouden ekologinen kestävyys on pitkälti vapaaehtoisuuden varassa. Sertifikaattien valvonta on erittäin heikolla tasolla ja suositukset ovat vain suosituksia. Suojavyöhykkeet voivat jäädä uupumaan tai ne on toteutettu vastoin suosituksia. Lisäksi metsänhoidon suositusten vaatimuksetkin ovat vesistöjen kannalta jopa luontopaineotteisille metsänomistajille suunnatuissa suosituksissa tutkimuksiin nähden riittämättömät. Samaan aikaan Suomen vesiluontotyyppit ovat uhanalaistuneet ja sadoilla vesistöillä metsätalous on tunnistettu merkittävästi vesien tilaa uhkaavaksi paineeksi.

Tarvitsemme vaikuttavia muutoksia, johon tämä esitys ei vastaa. Esitys ei sisällä turvemaiden kestävään käyttöön johtavaa ehdotusta, vaikka niiden hakkuut tulevat lähitulevaisuudessa vain kasvamaan ja EU tasolla Suomi näyttäytyy turvemaiden käytön osalta poikkeuksena. Turvemaiden päästöjen vähentämiseksi tarvitaan uusia tehokkaita ohjauskeinoja ja niitä tulisi kehittää jo nyt.

2. Tulospäristeisten tukien ja ympäristöllisen tarjouskilpailun vahvuudet ja heikkoudet verrattuna perinteiseen tukijärjestelmään, jossa korvataan kustannuksia ja tulonmenetyksiä.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomessa on suuri tarve siirtyä tulospäristeisiin tukiin nykyisen tukirakenteen sijaan. Tarjouskilpailun vahvuutena on vaikuttavuus ja rahan kustannustehokkaampi kohdennus. Mutta tukijärjestelmää tulisi uusia muutoinkin siihen suuntaan, ettei maanomistajalle muutenkin kannattavia toimenpiteitä enää tuettaisi. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa tälle ei ole perusteita.

BSAG on omassa politiikkasuosituksessaan esittänyt suojelun ja erityisten vesistökohteiden normaalia leveämpien suojavyöhykkeiden rahoitusmekanismiksi nykyisen ympäristövahinkorahaston tyyppistä rahastoa, johon perittäisiin maksut niin metsiä hyödyntävältä teollisuudelta kuin metsäkatoa aiheuttavalta toiminnalta, kuten tuuli- ja aurinkovoimalta sekä kaupunkirakentamiselta. Tällainen rahasto toimisi ”aiheuttaja maksaa” -periaatteen mukaisena järjestelmänä ja olisi oikeudenmukainen. Nykyisessä järjestelmässä suojavyöhykkeet jäävät metsänomistajan maksettavaksi, lukuun ottamatta yhden yrityksen omaa mallia, jossa maanomistaja saa puusta korvauksia.

3. Työryhmän esittämien pilottiehdotusten toteuttamiskelpoisuus.

3.1 Taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korotus lehtipuuosuuden perusteella (luku 9.1)

3.1. Lehtipuun lisäyksen tukeminen nuoren metsän hoidon yhteydessä on tarpeeton tukimuoto. Jo nyt moni metsänomistaja lisää lehtipuuta metsiinsä koska se on vesistöjen, monimuotoisuuden ja itse metsien terveyden kannalta järkevää ja myös helposti toteutettavissa ilman tukea.

3.2 Suojavyöhykkeiden jättäminen virtavesien rannoille (luku 11.2)

3.2. Suojavyöhykkeiden osalta tuki on helposti valvottavissa ja siksi erittäin kannatettava myös toteuttamisen osalta. Myös valmiit pisteytysmenetelmät on helppo määritellä, mutta tässä tulisi käyttää Metsäkeskuksen lisäksi erityisesti vesielinympäristöistä vastaavia tutkijoita ja viranomaisia eli ELY-keskusta apuna.

3.3 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

3.4 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

4. Millaisia vaikutuksia työryhmän esittämällä tuella olisi?

4.1 Taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korotus lehtipuuosuuden perusteella (luku 9.1)

4.1. Taimikon ja nuoren metsän hoidon tukea ollaan esityksessä korottamassa. Kiertoaikojen pidentäminen olisi niin vesistöjen, monimuotoisuuden kuin ilmastonkin kannalta järkevä ja tehokas toimenpide. Samalla voidaan huolehtia siitä, että metsien terveys pysyy kunnossa, kun tuki kohdennettaisiin metsiin, joissa terveysriski on pieni.

Lehtipuun lisäyksen tuki on mielestämme tarpeeton ja tuo tarpeettomia kustannuksia yhteiskunnalle. Tutkimustietoa ja metsänhoidon suosituksia seuraava metsänomistaja lisää lehtipuuta metsiinsä maaperän ja puuston terveyden, tuholaiskestävyyden ja monimuotoisuuden sekä vesistöhyötyjen vuoksi. Siihen ei tarvita lisätukea.

4.2 Suojavyöhykkeiden jättäminen virtavesien rannoille (luku 11.2)

4.2. Esityksessä ei ole otettu huomioon suojavyöhykkeitä koskevassa työpajassa esille tuotuja yksimielisiä palautteita siitä, ettei suojavyöhykkeiden tuen tule olla määräaikainen vaan pysyvä. Noin puolet nykyisin käytössä olevista ympäristötukisopimuksista päättyy 10 vuoden määräajan jälkeen. Tämä on yhteiskunnan varojen käytön kannalta kestävä käytäntö ja se on sitä myös luonnon kannalta. Luontoympäristöä tulee säilyttää pysyvästi eikä kymmenen tai parikymmenvuotinen väliaikainen säilytys paranna sen enempää metsäluonnon kuin vesiluonnonkaan elinmahdollisuuksia. Turvaamisen tulee olla pitkäaikaista ja kustannuksiltaan hyödyllistä vesien varsilla. Mieluummin kohdennetaan tukia alkuvaiheessa voimakkaasti vain merkittävimmille yhtenäisille kohteille, kuin toteutetaan satunnaisia määräaikaista suojavyöhykkeitä, joista ei ole pidempiaikaista hyötyä.

4.3 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

4.4 Lehtojen luonnonhoito (luku 11.6)

-

5. Kehittämisehdotukset työryhmän pilottiehdotuksiin.

5.1 Taimikon ja nuoren metsän hoidon tuen korotus lehtipuuosuuden perusteella (luku 9.1)

5.1. Kuten edellä on todettu, lehtipuun lisäyksen tukeminen tulisi poistaa. Jo nyt moni metsänomistaja lisää lehtipuuta metsiinsä ja lisääminen on helppoa.

5.2 Suojavyöhykkeiden jättäminen virtavesien rannoille (luku 11.2)

5.2. Suojavyöhyketuki sertifikaattien tasoa leveämmältä osalta on erittäin perusteltu ja se on järkevää kohdentaa erityiskohteille. Esityksessä on mainittu, että ”merkitystä ja monimuotoisuushyötyä voitaisiin arvioida esimerkiksi lohikalakanta aineistojen perusteella”. Virtavesien lohikalakannat -aineistossa on merkitykseltään eri tasoisia uomia ja tämäkin voitaisiin

pisteytyksessä ottaa huomioon. Lisäksi jatkossa olisi hyvä laajentaa tarkastelua muillekin erityiskohteille, kuten raakkupurojen tai tiettyjen metsätaloudelle herkkien purojen tai pienvesien varteen.

Suojavyöhyketuki ei kuitenkaan poista tarvetta asettaa lakisääteisiä vaatimuksia kaikille vesistöille, koska sertifikaattien mukaisten suojavyöhykkeiden toteutuksessa on suuria puutteita. Koska suojavyöhykkeet ovat sertifikaattien mukaisia käytänteitä, ei niiden lakisääteisyys toisi muuta vaikutusta kuin luotettavampaa valvontaa. Valvontaa voitaisiin jo nykyisin toteuttaa tehokkaasti kuten raportissa tuodaan esille Metsäkeskuksen suojavyöhykevalvonnan osalta metsälakikohteilla. Tällä hetkellä valvontaa tehdään muilla kohteilla käytännössä vain omavalvontana.

5.3 Soiden aktiivinen ennallistaminen (luku 11.5)

-

5.4 Lehtojen luonnonhoito (luku 11.6)

-

Wahlberg Ville
Elävä Itämeri säätiö sr (Baltic Sea Action Group BSAG)